

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 17 nr. 10

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTUR

Generalforsamling

Foreningen for kirkegårdskultur afholdt sin ordinære generalforsamling i Haderslev den 21. juni 1952 med dagsorden i henhold til lovene.

Foreningens fungerende formand, landstingsmand *Johs. Hansen*, aflagde, efter at have mindet foreningens afdøde, mangeårige formand biskop *C. I. Scharling*, beretning for året 1951/52, hvoraf det fremgik, at foreningen havde haft et støt arbejdsår.

I beretningen omtalte formanden bl. a. arbejdet med at udgive et gravfæstebrev, idet det oplystes, at arbejdet hermed var overdraget til et udvalg, der regner med i løbet af indeværende år at kunne give et udkast til et gravfæstebrev, som det herefter er foreningens hensigt at udgive i lighed med de publicationer, som der tidligere er udgivet fra foreningens side. Endvidere omtaltes spørgsmålet om at udgive de gældende regler vedrørende ligbrænding, men da disse regler er meget omfattende, og da der endnu ikke er udgivet et ministerielt regulativ for ligbrænding, vil man afvente regulativet, forinden der tages endelig stilling til, hvorvidt og i hvilket omfang der fra foreningens side bør foretages nogen udgivelse af de omhandlede bestemmelser, til afløsning af foreningens småskrift nr. 2, der indeholder de nu ophævede lovbestemmelser om ligbrænding.

Foreningens regnskab godkendtes, og der var enighed om, ikke mindst blandt de af bestyrelsens medlemmer, der selv er medlemmer af et menighedsråd, at agitere for at få flere menighedsråd indmeldt i foreningen, idet rådsmedlemmerne erklærede, at foreningens arbejde krævede støtte og opmærksomhed netop fra menighedsrådets side.

Stiftsprovst *C. Bay*, Aalborg, blev foreslået som medlem af bestyrelsen, og efter, at han var blevet valgt ind i bestyrelsen, valgtes han eenstemmigt til formand for foreningen.

Foreningens mangeårige kasserer, kirkegårdsinspektør *Hans Rønø*, Roskilde, ønskede at nedlægge sit hverv som kasserer, og i stedet for blev kirkegårdsinspektør *Rud Nielsen*, Horsens, valgt til foreningens kasserer.

Følgende bestyrelsesmedlemmer genvalgtes: kirkegårdsinspektør *J. Gravesen*, arkitekt *Marius Pedersen*, M. A. A., Holbæk, kirkegårdsinspektør *V. Rud Nielsen*, Horsens,

menighedsrådsformand, lærer *Steen Steensen Blicher*, Nykøbing F., og stenhuggermester *Carl Hansen Glem*, Roskilde.

Næste års mødested for generalforsamlingen blev fastsat til Fyens stift.

Efter en andagt i Haderslev Domkirke ved stiftsprovst *Flensmark*, samledes deltagerne til en udflugt, hvortil man var inviteret af Haderslev menighedsråd, og efter at have set kirkegårde i Gl. Haderslev sogn og Haderslev by, kørte man til Christiansfeld, hvor de nyregulerede dele af Tyrstrup kirkegård toges i øjesyn. Efter at være trakteret med kaffe af menighedsrådet gik turen til Brødremenighedens kirkegård i Christiansfeld, hvis særpræg de fleste kender, og ved denne kirkegård gælder det særlige, at gravstederne ikke sløjfes.

Deltagerne tog derefter til Aller og Fjelstrup kirkegårde, og den almindelige opfattelse var, at man også på Haderslev-egnen havde fået øjnene op for de værdier, der ligger i, at kirkegårde fremtræder som en fredfyldt plet.

Om aftenen afholdtes der offentlig møde, hvor biskop *Noack*, Haderslev, og kirkegårdsinspektør *Rønø*, Roskilde, talte. Biskoppen fremsatte på en interessant og tankevækkende måde sit syn på kirkegårde og det arbejde, der her blev gjort, og understregede særligt, at en betingelse for en god kirkegårdskultur i særlig grad var baseret på, at den enkelte gravstedsbruger havde sans for at medvirke til at forskønne de afdødes hvilested, således, at kirkegårde kunne svare til kirkegårde i ordets bogstavelige forstand. Foredraget vil senere fremkomme i Vore Kirkegårde.

Kirkegårdsinspektør *Rønø* talte interessant om kirkegårdsbeplantningen, illustreret af gode lysbilleder.

H. F. Jørgen.

Regnskab for året 1951—52

INDTÆGTER:

Kassebeholdning pr. 1. april 1951 ...	kr.	97,81
Kontingenter	»	5819,00
Tilskud: Kirkeministeriet	1000,00	
Landbrugslotteriet .	1000,00	» 2000,00
Forlagsvirksomhed m. v.		» 1009,87
		<u>ialt kr. 8926,68</u>

UDGIFTER:

Kontorhold	kr.	1546,90
Vore Kirkegårde	»	4869,99
Møder, generalforsamling	»	1118,24
Blomster, krans	»	148,50
Diverse	»	784,70
Kassebeholdning pr. 31. marts 1952 .	»	458,35
		<u>ialt kr. 8926,68</u>

Roskilde, den 15. april 1952.

Hans Rønø, kasserer.

Regnskabet med tilhørende bilag er gennemgået efter kassebogen, og der er intet fundet at bemærke. Kassebeholdningen ved årets slutning er tilstede.

København, den 13. juni 1952.

A. Falmer-Nielsen. P. F. Jensen.

Nye medlemmer

Afdeling C.

978. Ejvind Vennevold, Hygum pr. Klinkby.
979. Graver og kirkegårdsgartner Hans Larsen, Ringe.
980. Graver W. Gram, Vossvej 4, Fredericia.
981. Stiftsprovst Carl Bay, Dr. Christinesvej 20, Aalborg.
982. Stenhuggermester Ivan Schmidt, Nakskov.
983. Graver Løfvall, Gråsten.
984. Stenhuggerfirmaet M. Billedschou, Stormgade 59, Esbjerg.
985. Stenhuggermester Knud Nørgaard, Vester-gade 8, Hurup, Thy.
986. Stenhuggermester Karl Rasmussen, Fredens-gade 1, Silkeborg.

INTERNATIONAL HAVEBRUGSUDSTILLING

Vi har fra komitéen for den internationale havebrugsudstilling i Hamborg modtaget foreløbigt program for denne udstilling, der finder sted fra maj til oktober 1953. Det var oprindeligt tanken, at den 2den forbunds-havebrugsudstilling skulle finde sted i denne by i 1953, men man har ændret det til at blive en international udstilling under indtryk af olympiade-stemningen fra 1952. Udstilling inrettes i tilslutning til den permanente havebrugsudstilling i *Planten un blomen*, der ligger lige overfor Dammtorbanegården, og området, der er tilrådighed, er på 30 ha. For udstillingen står som ansvarlig fristaden og hansestaden Hamborg i forbindelse med et centralforbund for tyske gartnere. Med erfaringerne fra andre tyske udstillinger med gode mønsterkirkegårdsanlæg (jævnfør hovednumret side 110-11) må det beklages, at man ved nærværende „olympiade“ er afstået fra at indrette sådanne i Hamborg; det samme gælder iøvrigt også for kolonihaver etc. Angående studie af kirkegårde henviser man til, at man jo kan besøge den fra gammel tid så berømte Ohlsdorff kirkegård. Ganske vist var denne i de første år efter Tysklands kapitulation i et forfald, hvis grænseløshed næppe kan forstås af dem, der ikke oplevede det; men den siges nu atter at være i orden — og værd at se.

FRA DANSKE DAGBLADE

$\frac{1}{3}$ (Østsjæll. Soc. Dem.): Kgl. bygningsinspektør, professor *Kaj Gottlob*, arkt. *Marinus Ander-*

sen og et udvalg fra Karrebæk menighedsråd, bestående af kunstmaler *Essendrop* og sognepræsten *Laursen Vig* var torsdag eftermiddag samlet på kirkegården for at gennemgå det vedtagne forslag med hensyn til en udvidelse og regulering af Karrebæk kirkegård og de arbejder, der vil opstå i forbindelse hermed.

$\frac{18}{3}$ (Jydske Tid.): Gravsten med hammer og segl på kgd. i Haderslev.

$\frac{19}{3}$ (Loll. Tid.): Der skal anl. ny urnehave på Nakskov kgd.

$\frac{20}{3}$ (Helsingør Dagbl.): Protest fra ligbrændingsfolk imod priserne på kgd.

$\frac{21}{3}$ (Information): Mindesmærke på kgd. (*Th. Aalholm*).

$\frac{25}{3}$ (Lol. F. Venstrebl.): Mindretallets forslag om kgd. i Nakskov vedtaget.

$\frac{27}{3}$ (Grenaa Folketid.): Udvalgt af Ebeltøft kgd. ved køb af jord.

$\frac{28}{3}$ (Hejmdal): En fælles gravplæne til urner på Sønderborg ny kgd.?

$\frac{34}{4}$ (Odder Dagbl.): Odder kgd.s udvalgt. Udliciteres af landinspektør *Chr. Andersen*; der kom eet tilbud på 6698 kr.

$\frac{18}{4}$ (Roskilde Soc.Dem.): Udvalgt af Roskilde kgd.?

$\frac{21}{3}$ (Børsen): Rødovre er i gang med kirkegårdsanlæg til 1,75 mill. kr.; den skal hedde Grøndalslund kgd.; klokkefårn og kapel er tegnet af arkitekt *Viggo Boesen*, Lyngby.

$\frac{22}{3}$ (Soc.Dem.): Der exproprieres 4300 m² af „Kirkebakken“s jorder til udvalgt af Brøndbyvester kgd.

$\frac{23}{3}$ (Skive Folkebl.): Haderup kgd. udvides, og der bygges nyt kapel (havearkitekt *Johannes Tholle*; arkitekt *Hansen-Møller*).

$\frac{23}{3}$ (Randers Amts avis): Arbejdet med Hobro ny kgd. ledes af kirkegårdsagt. *Verner Nielsen*.

$\frac{24}{4}$ (Venstres Folkebl.): Fjenneslev kgd. udvides på nabogrund, hvor huset nedrives.

$\frac{30}{4}$ (Sønderjyden): Udvalgt af Sønderborg Ny kgd. er nu financieret; menighedsrådet skal skaffe halvdelen (125.000), og kommunen giver lige så meget (havearkitekt *Johannes Tholle*).

$\frac{30}{4}$ (Vejle Amts Folkebl.): Provst *Kr. Otte* indviede i går Farre ny kgd.

$\frac{3}{5}$ (Vestkysten): Skæbner på gravstene i Hee. Et besøg på den smukke kgd.

$\frac{6}{5}$ (Venstres Folkebl.): Kirkegårdens udvidelse ved Hvalsø sognekirke har vist sig stadig at have bevågen interesse for byens og sognets beboere. Forleden var en deputation hos kirkeministeren med en sogneadresse med 648 underskrifter, der ønskede udvidelsen foretaget øst for nuværende kirkegård. Arealet mod gaden ønskes anvendt til opgang, beplantning m. v. Ministeren gav deputationen håb om, at area-

let mod øst vil blive taget i brug til udvidelsen. $\frac{7}{8}$ (Vestsjæll.): Karrebæk kirkegårds udvidelse og regulering er nu så langt fremme, at man muligvis vil kunne blive færdig til pinse. I tilslutning til den udvidede kirkegård indrettes en mindeplads med den gamle mølle som baggrund, og mindestenen over den begravede amerikanske flyver flyttes hertil. Det er entreprenør *Johs. Christensen*, Herlufsholm, der forestår arbejdet.

$\frac{10}{100}$ (Vestkysten): Beretninger og sagn fra kgd. i Møgeltønder og Ballum.

$\frac{10}{100}$ (Ekstrabl.): I Skive skal anlægges en ny kirkegård, der bliver noget af en turistattraktion. På den stejle skråning, der fra den gamle kirke og Aakjærs-monumentet fører ned mod Karup å, skal der plantes træer og sås græs. Hist og her i denne park skal der kunne købes enkelte gravsteder, der kun må udsmykkes, så de harmonerer med de usædvanlige omgivelser. Nederst ved engene anlægges almindelige gravsteder (havearkitekt *C. Th. Sørensen*).

$\frac{14}{100}$ (Nationaltid.): Lille pige dræbt under væltende gravsten (Rønne).

$\frac{14}{100}$ (Vendssyssel Tid.): Den ny kgd. i Løkken gøres færdig.

$\frac{15}{100}$ (Hejmdal): Udv. af Gråsten kgd. godkendt som beskæftigelsesarbejde (havearkitekt *Johannes Tholle*).

$\frac{16}{100}$ (Ålborg stiftstid.): Tyverier og vandalisme på Ålborg kgd.

$\frac{16}{100}$ (Roskilde Soc.Dem.): Stemning for at nedsætte en kommission til undersøgelse af Roskilde kgds. arealforhold.

$\frac{16}{100}$ (Demokraten): Tøstrup kgd. skal udvides imod syd.

$\frac{17}{100}$ (Veje amts avis): Gadbjerg kgd. skal udvides (havearkitekt *Johannes Tholle*) og der skal bygges nyt kapel (arkitekt m. a. a. *Minor Plum Tholle*).

$\frac{17}{100}$ (Vestkysten): Fra Rødding kgd.

$\frac{17}{100}$ (Bornholms avis): Alle gravsten skal rettes op på Rønne kgd.

$\frac{17}{100}$ (Holstebro dagbl.): Arbejdet med udvidelse af Haderup kirkegård udliciteret.

$\frac{19}{100}$ (Aftenbl.): En stor begravelsesplads på fem gravsteder, hvoraf de to gemmer støvet af generaløjntant *Heinrich von Kauffmann* og hustru, bedsteforældre til Danmarks ambassadør i Washington *Henrik Kauffmann*, medens de tre ligger ubenyttede, er for øjeblikket genstand for en strid mellem familien og det offentlige. Kirkeministeriet har grebet ind i sagen og meddelt, at de tre ubenyttede gravsteder inden tre måneder skal være bragt i behørig stand. Sker dette ikke, vil de blive overtaget af kirkegården i Middelfart.

$\frac{21}{100}$ (Nordsjælland): En del af kgd. i Slangerup er blevet reguleret.

$\frac{22}{100}$ (Fyns Tidende): Gartner *A. Lange* skal anlægge urnegrave i Assens.

$\frac{23}{100}$ (Helsingør Soc.Dem.): Udv. af Hellebæk Gamle kgd. indviedes Kristi himmelfartsdag af provst *Iisager* (havearkitekt *Johannes Tholle*).

$\frac{23}{100}$ (Sønderjyden): Landets 22. krematorium (Åbenrå) indviet af pastor *Hoffmann-Madsen*.

$\frac{24}{100}$ (Svendborg avis): Ringe kgdsudv. et taget i brug (inspektør *O. Raahaug-Askegaard*).

$\frac{26}{100}$ (Nordsjælland): Ved den offentlige licitation vedrørende udvidelse af Vinderød kirkegård indkom 14 gyldige tilbud, hvoraf vi bringer de fem laveste: anlægsgartner *Vedersø Larsen*, Søborg, 82.753 -kr., anlægsgartner *S. Leicht Groot*, Hillerød, 86.481 kr., entreprenør *Simonsen & Skander*, Helsingør, 98.544 kr., anlægsgartner *Petersen & Fuglsang*, København, 99.790 kr. Menighedsrådet har antaget anlægsgartner *Leicht Groot*, Hillerød, til at udføre arbejdet.

$\frac{26}{100}$ (Roskilde dagbl.): Hærværk på St. Ibs kgd.

$\frac{28}{100}$ (Tidens tegn): Udv. af Sønder kgd. i Kolding aktuel.

$\frac{30}{100}$ (Sorø amtstid.): Tyverier på kgd. i Slagelse.

$\frac{31}{100}$ (Vestkysten): Vestjydske kgd. (Brøns).

$\frac{4}{100}$ (Kristel. dagbl.): Frederiksberg får ny kgd. ved Hvissinge.

$\frac{6}{100}$ (Socialdemokraten): Udv. af kgd. i Brøndbyøster er forestående.

$\frac{6}{100}$ (Viborg stifts folkebl.): På Haderup kro åbnedes onsdag eftermiddag de tilbud, der var indkommet på opførelse af en nyt ligkapel i Haderup samt arbejder i forbindelse med en udvidelse af kirkegården. Tilbudene ser således ud: Murerentreprisen: Anker Eskildsen, Haderup, 18.914 kr. Tømrerarbejdet: Ramsing Maskinsnedkeri 1302 kr., S. Winding, Holstebro, 1700 kr., Finn Rasmussen, Holstebro, 1942 kr., Lauritz Lauritzen, Haderup 2500 kr. Snedkerarbejdet: Finn Rasmussen, Holstebro, 2075 kr., S. Winding 2200 kr., Lauritz Lauritzen 2250 kr., Ramsing Maskinsnedkeri 2489 kr. Glarmesterarbejdet: Lauritz Lauritzen 225 kr., Ramsing Maskinsnedkeri 254 kr. Blikkenslagerarbejdet: Ivan Lundstrøm, Viborg, 518 kr., M. Harild, Haderup, 702 kr. Smedearbejdet: E. Andersen, Haderup, 560 kr. Elektrisk installation: M. Godsk, Haderup, 760 kr., Alfred Priess, Vinderup, 789 Kr., J. P. Laursen, Skive, 847 kr. Kirkegårdens udvidelse: Samlet tilbud: Anlægsgartner Hedegaard Larsen, Viborg, 16.014 kr., anlægsgartner Glud, Viborg, 25.129 kr., en-

trepreneur Svend Johansen, Haderup, 32.320 kr.,
 entrepreneur M. Nielsen, Skanderborg, 32.752
 kr., gartner Chr. Hedegaard, Høgild, 35.566 kr.
 Det samlede arbejde minus vandindlæg, bæn-
 ke og trælåger: Gartner Ernst Andersen, Skive,
 19.528 kr., N. E. Jeppesen, Hillrød, 30.183 kr.
 Det samlede arbejde minus vandindlæg: Gart-
 ner Holger Bjerring, Herning, 25.692 kr. Til
 plantningsarbejdet: Gartner Marius Søgaard,
 Kjeldbjerg, 930 kr. Vandindlæg: Smed E. An-
 derssen 765 kr. Bænke: Lauritz Lauritzen 685
 kr. Låger: Lauritz Lauritzen 385 kr.
 7/6 (Sydsjælland): D. 19. juni vil kirkeministeren
 nedlægge grundsten til det ny kapel på Næstved
 Østre kgd.

1/6 (Licitationen): Licitation over kgdsudv. og
 ligkapel i Gadbjerg: Bygningsarbejder: Tøm-
 rerm. A. Høj, Gadbjerg, 5.430 kr., murermester
 Laur. Lund, Gadbjerg, 8.474 kr. Anlægsarbej-
 der: Entrepr. J. Madsen, Tørring, 23.303 kr.,
 entrpr. Laur. Hansen, Løgstør, 29.450 kr., en-
 trpr. Th. Demant, Varde, 20.715 kr., entrpr.
 M. Nielsen, Skanderborg, 26.950 kr., anlægs-
 gartner N. E. Jeppesen, Hillerød, 23.219 kr.,
 Gartnernes Akts., Vejle, 21.164 kr., anlægsgart-
 ner H. Bjerring, Herning, 17.703 kr., gartner
 H. Bæk, Gadbjerg, 3.443 kr.

10/6 (Skive Avis): Ved en licitation i går over
 jordarbejdet og vejarbejdet m. v. ved udvidelsen
 af Skive kgd., var indkommet følgende to tilbud:
Jespersen og Sørensen, Skive, 98.750 kr., *Laurits
 Hansen*, Kølby pr. Løgstør, 165.000 kr.

10/6 (Viborg Stifts Folkebl.): Arkitekt *J. M. Dani-
 elsens* krematorieprojekt til Viborg godkendt i
 Viborg.

12/6 (Ribe Stiftstid.): Kgd. i Gredstedbro færdig.

14/6 (Berl. Aften): 20 mill. kr. sparet ved at be-
 holde de gl. kgd. (Holmens og Garnisons i Kbh.)

FRA SVENSKE DAGBLADE

26/3 (Stora Stads och Bergslags Tid.): Kyrko-
 gårdsfrågan i Nora.

29/3 (Landskrona-posten): Plan om krematorium
 i Landskrona.

3/4 (Stockholms Tidn.): Många städer vill upp-
 föra krematorier.

3/4 (Mariestads-Tidn.): Amnehärads nya kyrko-
 gård (av arkitekt *S. Kaldén*).

30/4 (Östergötlands folkblad): Uppdraget att
 slutgiltigt utforma planen för utbyggnad av
 Risinge kyrkogård kommer att gå till träd-
 gårdskonsulent *Erik Lind* i Linköping om kyr-
 korådets förslag vinner fullmäktiges gehör. I
 den arkitektavlan som anordnats har de av
 konsulent *Lind* och stadsträdgårdsmästaren
Carl Fredby i Karlskoga upprättade förslagen

av priskommittén ansetts likvärdiga och det
 torde därför komma att utgå två första pris.

FRA NORSKE DAGBLADE

18/3 (Østlendingen): Utbredning av Elverum
 kgd.

20/3 (Sarpen): Opparbeidelsen av den utv. kgd.
 i Borge.

3/4 (Østlendingen): Utbedringen av Elverum
 kgd.

15/4 (Hallingdølen): Utv. av kgd. i Hol.

16/4 (Fædrelandsvennen): Utv. av Oddernes kgd.
 til 40.000 kr.

26/4 (Vårt Land): Kgd. i Nordland utsmykkes.
 Der er satt igang kurser i samarbejd med me-
 nighetsrådene.

3/6 (Haugesunds avis): Skåre vil nytte den
 gamle gravplassen på Udland.

FRA TIDSSKRIFTERNE

American Cemetery march: Modernizing an
 Old Cemetery (*R. K. Donaldson*). Millions Pay
 Last Respects To England's Dead King. A Com-
 munity Rallies to Restore an Old Cemetery
 (*Marie Nelson*). — April: Near the Eternal
 (*Russell Reitz*). Rehabilitation of a small ce-
 metery in Upstate New York (*Lucille Britt*).
 Living and Dying. San Jacinto — "The most
 elongated cemetery in the World". (*Ray F.
 Wyrick*).

Arkitekten nr. 19: Resultatet af konkurren-
 cen om en centralkirkegård med tilhørende
 kapelanlæg for Lyngby-Tårnbæk kommune (*Jo-
 han Pedersen*; jævnfør VK. s. 90—96).

Blomster nr. 4: Billede af kirkedekoration
 ved begravelse.

Byplan nr. 4: under omtalen af det grønne i
 byen, også omtale af kgd. (*Erik Mygind*).

Der Naturstein nr. 4: Ein Beitrag zur Gestal-
 tungslehre (*Ulrich Niedhorn*). — nr. 5: bilags-
 blad bl. a. grundformer og kultegninger af
 gravsten. Der sarkophag als Denkmal. — Nr. 6:
 Carrara. Desuden diverse billeder af gravsten.

Garten und Landschaft nr. 4: Ideenwettbe-
 werb für Grabfelde- und Grabstättengestaltung.
 Friedhof der Stadt Schwertel/Ruhr.

Gartner-Tidende nr. 16: Binderiplanter IV. (*S.
 Melkær*).

Havekunst nr. 2: Kirkegårds konkurrencerne
 i Næstved, Örebro og Lyngby (*Georg Georg-
 sen*). — Nr. 3: Spredte bemærkninger om et
 konkurrenceprogram (for kgd.; *Georg Boye*).

Ignis nr. 4: Jordfästning och sänkning av
 kistan i kyrkan (*Carl E. Rohdin*). Eldbegän-
 gelseskicket är en välkommen lösning på svår-
 bemästrade problem (*Nils Lönberg*). Kring

1951 års eldbeg.-siffror (*Elma Övden*). Ask-behandlingsapparaten i Norrköpings krematorium. — Nr. 5: Behovet av centralkrematorium i Sundsvall. Uttredning betr. centralkrematorium för Sundsvall och närliggande landskommuner (*Kurt Jeansson*). Författarna och eldbegängelsen. Våra begravningsplatser. ”De två kapellen” (*Bengt Romare*). Byggnadstilstånd för krematorier. — Nr. 6: Svenske eldbegängelseföreningen 70 år (*Victor Petrèn*). Västerås kapellkrematorium i Vardande (*Carl Mangård*). Rationalisering av kyrkogårdarnas prispolitik (*Erik Hägge*).

Landsbygraveren nr. 4: Kristrup kirke og kirkegård (*Marie og Marius Knudsen*). Stedsegrønne hække (*J. Hviid*). Småbuske og småplanter (*Aage Fich*); bilag bl. a. tegninger til gravsteder, sign. AAF. — Nr. 5: Det ringer tredje gang (om klokkeringning; *W. Balslev*). En rost fra Thurø. Stedmoder (*J. Hvid*). Graverens Gerning og dennes kirkelige Værdi (*Emil Böttiger*).

Menighedsrådenes blad nr. 5: Bør kirkegårds-taksterne tages op til revision? Er de store centralkirkegårdes tid forbi? (samtale med havearkitekt *Johannes Tholle*). — Nr. 6: I formandens spalte notits om oplægning af gravstedsmidler. Ejendommelig ny kirkegård i Skive. Når gravfredens forstyrres.

Pharos May: Towards a new Law. 60th. Crematorium opened at Birmingham. The official annual Cremation Conference, Margate. 61th. Crematorium opened at Kingston-Upon-Thames. Proposed New Crematoria.

Steinmetz und Bildhaver nr. 3: Idee und Gestaltung (gravmæle) m. m. — Nr. 4: Inschrift, Symbol und Schmuck auf dem Grabzeichen (*Rudolf Pfister*). Idee und Gestaltung.

BOGANMELDELSER

Guido Harbers: Der Wohngarten, 3. udg., 4°, 160 s., 363 illustr.; Forlag Georg Callwey, München 1952. DM. 27.—.

Denne bog kom i 1ste udgave 1932, i 2den 1936 og foreligger nu i 3die. Titlen er egentlig uoversættelig til dansk, forsåvidt som vi i hvert fald ikke har et andet ord at sætte i stedet for det tyske; men vi forstår jo udmærket, at der med bogen menes en behandling af de spørgsmål, som hører til haven ved hjemmet. Bogen er nydelig udført på krideret papir og med nogle farvetryk; billederne stammer hovedsagelig fra Tyskland, men der er dog også dumpet nogle svejtsiske og et enkelt dansk motiv ind deri. De vigtigste kapitler benævnes sådan noget som rumelementer ved haven, lys og far-

ve, byggeelementer (sten, jord, metal, vand), planter samt plantetabeller m. m., og det må skønnes, at der er behandlet de spørgsmål, som med rimelighed kan forventes at findes i den, og at den kan være til god nytte både for amatører og gartnere.

Dansk Ligbrændingsforening. Beretning for året 1951. 8°, 116 s., Kbh. 1952.

Af den nys udsendte beretning fremgår det, at kremationsprocenten for hele landet nu er 20,0, mens den for Frederiksberg, der har den højeste af nogen danske byer, er helt oppe på 54,7. Der omtales indretning af fællesgrav på Københavns Assistens kirkegård, omlægning af samme ved Søndermark (Frederiksebrg) og indretning af urneanlæg i Svendborg (jvnfr. VK. side 108-10). Endelig følger referat af den lukkede, internationale kongres i København i maj i fjor. Der ofres 25 sider på udredning af begravelsesforholdene på Fæøerne i fortid og nutid — hvilket redaktionen skal komplimenteres for; det er højst interessant stof.

Idrettsplassen. Planlægning. Bygning. Vedlikehold. 8°, 108 s., udg. af Kirke- og undervisningsdepartementet; statens ungdoms- og idrettskontor. Oslo 1952.

Nærværende skrift er formet som et referat af en konference om idrætsanlæg i Oslo (maj 51) og støtter sig til den i 1947 udgivne større bog om idrætsanlæg. Foredragene omfatter både planlægning, indretning og vedligeholdelse af idrætsanlæg af mange slags samt deres finansiering m. m., og der er en del billeder til. Det må undre, at der ikke på dansk forlag er udsendt lignende skrifter; men de norske yder dog også hos os god hjælp.

Föreningen Sveriges kyrkogårdsföreståndare. Handlingar og Medlemsförteckning, henholdsvis 1951 og 1952.

På ikke mindre end 33 sider folio foruden nogle bilag foreligger i statelig duplikering referat af FSKs møder i Helsingborg-Sjælland fra 1951. Af særlig værdi er de udmærkede udtalelser af arkitekt *Widmark* om gravmælekunstens udvikling og de krav, der fra en kirkegårdsstyrelses side må stilles angående disse, deres indskrifter, polering osv. — Og så serverer foreningen tilmed en medlemsfortegnelse i samme stilfulde udstyr. Og hvorledes? Jo først fortegnelse A med medlemmerne i kronologisk orden for indvalg og med angivelse af fødselsdata, dernæst: B-forteegnelse med adresse og telefon, og C ordnet efter bopæl og med expeditionstid m. v. — hvad kan man mere vente end et så omhyggelig og oplysende register! Selv de korresponderende medlemmer

er med, — Gravesen som den eneste uden både telefon og fødselsdata, — hvorfor det? I et cirkulære, der er bilagt, proklameres næste generalforsamling til 31. juli til 2. august i Eskildstuna.

Foreningen af kirkegårdsinspektører m. v. i Danmark. Referat.

Det siges at være første gang, at denne udmærkede forening udsender et referat af sin generalforsamling, og det hilses hjerteligt velkommen. Det er på 10 sider og kan bl. a. af denne grund ikke være så udførligt i sin behandling af sit stof som det tilsvarende svenske hefte, selv om det danske er skrevet tæt. Vi ønsker foreningen fortsat lykke i bestræbelserne.

Gunnar Weibull: Gräsarter för bättre gräsmattor. 8°, 12 s.

I særtryk foreligger nærværende beretning om forsøg med græsfrø til plæner; det anføres, at græsplæner f. ex. udelukkende af *agrostis stolonifera* undtagelsesvis kan nå højeste kvalitet; men at en kombination af grovere og finere frø dog bør tilstræbes.

Imperial War Graves Commission. Thirty-second annual report. 8°, 48 s., London 1952. 2 s. 6 d. netto.

Denne 32. rapport fra *Her Majesty's Stationery Office* omtaler bl. a., at registreringen af de faldne fra 1914—18 er fortsat og publiceret i 940 dele, og at der er registreert 570.000 medl. af Commonwealth's styrker som faldne i krigen 1939—45; der var 20.612 grave med faldne, der ikke kunne identificeres individuelt. Registre over de civile faldne er deponeret i 4 bind i skrinet i Westminster Abbey og omfatter 66.438 navne. Fra *Danmark* nævnes, at der er rejst Headstones og Cross of Sacrifice i Åbenrå, og 5. maj holdtes højtidelighed på Svinø. Og så er der mere end en snes afbildninger af britiske soldatergrave i (næsten) alverdens lande.

RESOLUTIONER m. m.

Kirkeministeriets Cirk. (^{30/1} 1944) (til Stiftsøvrighederne) vedr. **Aftaler om Kirkernes Overtagelse af Gravstedsvedligeholdelse mod Erlæggesse af et Beløb een Gang for alle.**

Ifølge § 18, Stk. 2, i den i Medfør af § 29 i Lov af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. udfærdigede kgl. Anordning angaaende Kirkegaarde af 10. December 1927 er det bestemt, at Vederlag for Kirkens (Kirkegaardens) Overtagelse af Vedligeholdelsen af Gravsteder, der erlægges med et Beløb een Gang for alle, skal oplægges blandt

Kirkens Midler, hvilket for Kirker udenfor Købstæderne vil betyde, at Beløbene, bortset fra særlig hjemlede Undtagelser, skal indbetales blandt Stiftsmidlerne, jfr. § 5 i Lov om Kirkers Bestyrelse af 30. Juni 1922 og Ministeriets Cirkulære af 22. Februar 1918.

I de senere Aar er det imidlertid gentagne Gange kommet til Ministeriets Kundskab, at der i vid Udstrækning, uanset den fornævnte Bestemmelse, anvendes den Fremgangsmaade, at Overtagelsen af Gravstedsvedligeholdelser mod Indbetaling af et Beløb een Gang for alle søges ordnet under Medvirken af en af Kirkens Funktionærer paa den Maade, at saadanne Beløb, i Stedet for at indbetales til Kirken, indsettes paa Konto i et lokalt Pengeinstitut, idet det samtidig aftales, at Graveren ved Kirken eller en anden til Kirken knyttet Person — ikke sjældent Kirkeværgen — aarligt kan hæve enten et Beløb efter den paagældendes eget Skøn eller eventuelt forud aftalt fast Beløb, for Eksempel Renten af Kapitalen, som Vederlag for Vedligeholdelsen.

I de overfor Ministeriets oplyste Sager af den omhandlede Art synes vedkommende Pengeinstitutter i intet Tilfælde at have paataget sig noget som helst Ansvar for Gravstedsvedligeholdelsen eller at have faaet overdraget Myndigheden til at træffe Bestemmelse om Vedligeholdelsen, og Kontrol med Vedligeholdelsen er normalt ejheller i Henhold til Aftalerne forbeholdt Indskyderne af Kapitalen, som i det overvejende Antal Tilfælde end ikke har været vedkommende Pengeinstitut bekendt. I mange Tilfælde, hvor kun Renterne eller en Del af Kapitalen medgaar til Vedligeholdelsesudgiftens Dækning, er der derhos ikke truffet nogen Bestemmelse om, hvorledes der skal forholdes med Retssummen paa vedkommende Konto, naar Vedligeholdelsestiden er udløben, eller dersom Retten til Gravstedet ikke bliver fornyet ved Fredningstidens Udløb.

Idet Ministeriet herved henleder Opmærksomheden paa den anførte Praksis, skal man udtale, at man maa anse denne for uforenelig med Bestemmelsen i § 18 Anordning af 10. December 1927. Men selv om man vilde bortse herfra, maa Ministeriet anse den omhandlede Praksis for uheldig, idet det findes principielt urigtig, at Dispositioner over saadanne Kapitaler uden om de sædvanlige Tilsynsmyndigheder, og uden at der i Stedet indføres nogen anden Kontrol, kan foretages af Personer, der i det paagældende Forhold optræder i deres Egenskab af Funktionærer ved Kirken.

Endvidere vil den omhandlede Praksis i

mange Tilfælde stride direkte imod Kirkens økonomiske Interesser, og hertil kommer tillige, at de Personer, der indbetaler de paagældende Beløb, utvivlsomt i de fleste Tilfælde gaar ud fra, at Kirken ved de trufne Aftaler overtager Garantien for Gravstedets Vedligeholdelse, medens Forholdet i Virkeligheden er det, at Vedligeholdelsespligten mod Betaling een Gang for alle kun gyldigt kan overtages af Kirken paa de i §18 i den ovennævnte Anordning omhandlede Vilkaar.

Ministeriet maa derfor saavel under Hensyn til de ifølge Anordningen gældende Bestemmelser som i Kirkens og de paagældende Privates Interesse finde det paakrævet, at den foran beskrevne Praksis nu bringes til Ophør derved, at man drager Omsorg for, at ingen af de til Kirken knyttede Personer fremtidig direkte medvirker ved eller giver Anvisning paa saadanne Aftaler. I Forbindelse hermed bør man tage op til Overvejelse, om det ikke maatte findes rettest, at der i Kirkegaardsvedtægten optages Bestemmelser om passende faste Takster for Kirkens Overtagelse af Gravstedsvedligeholdelse, hvor saadanne Takster ikke allerede findes, og i Tilfælde, hvor Taksterne er saaledes fastsat, at de muligt maa antages at være den egentlige Grund til, at man har søgt at ordne sig på anden måde, bør man snarest optage Taksterne til Revision.

Det bemærkes, at den Omstændighed, at Menighedsraadet i nogle Tilfælde ved Ansættelse af Vederlaget for Graverens Arbejde ved Kirken kan have regnet med det aarlige Tilskud, som han gennem de i Pengeinstitutter indsatte Gravstedskapitaler har kunnet opnaa, ikke giver nogen Berettigelse til at fortsætte den hidtidige Praksis; men at man i saadanne Tilfælde eventuelt bør søge de økonomiske Betingelser, der bydes Graveren, ændret paa passende Maade, saaledes at der ogsaa under den ændrede Situation bydes ham rimelige Vilkaar.

Med Hensyn til de Kapitaler, der i Øjeblikket findes anbragt i Pengeinstitutter i Henhold til Aftaler som de beskrevne, bør der derhos snarest søges foranlediget foretaget Opgørelse for hver enkelt Kirkes Vedkommende og tilvejebragt Oplysning om de Aftaler, der er truffet i hvert enkelt Tilfælde, hvorefter det i det Omfang, som de trufne Aftaler og Kapitalernes Størrelse gør det forsvarligt, eller man finder det nødvendigt under Hensyn til den Medvirken ved Aftalerne, der er ydet af Repræsentanter for Kirken, bør søges indledet Forhandling med de paagældende Pengeinstitutter og eventuelt tillige de private interesse-

rede om Kapitalernes Overførelse til Administration blandt Kirkens Kapitaler, imod at Kirken paatager sig Vedligeholdelsespligten, medens det i de øvrige Tilfælde og i de Tilfælde, hvor Overførelse af Kapitalen ikke kan gennemføres, udtrykkeligt bør tilkendegives vedkommende Pengeinstitut, og dersom man nu har forhandlet med private interesserede om Sagen, tillige disse, at Vedligeholdelsespligten ikke er overtaget af Kirken, og at denne derfor intet Ansvar kan have for den fremtidige Vedligeholdelse, hvorhos der bør drages Omsorg for, at Kontrabøgerne med Pengeinstitutterne i saadanne Tilfælde ikke fremtidig opbevares hos Personer, der repræsenterer Kirken, men tilbageleveres til vedkommende Pengeinstitut.

Ministeriet forudsætter, at det kun i særlige Undtagelsestilfælde bliver nødvendigt at forelægge Ministeriet de paagældende Sager, idet det overlades til Stiftsøvrigheden at træffe Afgørelse ogsaa i Tilfælde, hvor man ved Indbetaling i sin Tid af de paagældende Kapitaler i væsentlig Grad er afvejet fra de i Vedtægterne fastsatte eller efter sædvanlig Praksis anvendte Takster, og det tilføjes, at man intet har at erindre imod, at det overfor de paagældende Pengeinstitutter erklæres, at man fra Stiftsøvrighedens Side forpligter sig til at tilbagebetale Kapitalerne, saafremt det senere skulde vise sig, at Private kan dokumentere Ret til at træffe Bestemmelse angaaende disse, saaledes at Pengeinstituttet herigennem og gennem Kirkens Overtagelse af Ansvaret for Gravstedsvedligeholdelsen paa det aftalte Vilkaar, sikres mod økonomisk Risiko ved Afgivelse af Kapitalerne.

For at undgaa Misforstaaelse bemærker Ministeriet slutteligt, at der selvfølgelig ikke fra Kirkens Side kan indvendes noget imod Aftaler, hvorved et Pengeinstitut, andre Institutioner eller Private virkelig paatager sig Ansvaret for og den nærmere Ordning samt Kontrollen med et Gravsteds Vedligeholdelse mod Indbetaling af et Vederlag een Gang for alle, men at der iøvrigt, saaledes som det allerede fremgår af det foran anførte, ikke er Ministeriet noget Tilfælde bekendt, hvor et Pengeinstitut har paataget sig et saadant Ansvar.

Kirkeministeriets Skriv. (29/12 1944) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang. **Godkendelse af, at Ligbærervæsenet i Assens Købstad overtages af Menighedsraadet, m. m.**

Kirkeministeriets Skriv. (9/1 1945) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Ribe Stift) ang. **Spørgsmaal om Optagelse i en Kirkegaards Vedtægt af Takster for Kirkens Overtagelse af Grav-**

steders Vedligeholdelse og fra Graverens Udførelse af Vedligeholdelsesarbejder for private m. m.

Af den med Stiftsøvrighedens Skrivelse af 15. September 1944 hertil indsendte Sag fremgaar det, at Hr. Stiftsamtmanden og Deres Højærværdighed har anmodet Nørre Bork Sogns Menighedsraad om at fremsætte Forslag til Ændring af Bestemmelserne i den hoslagt tilbagefølgende, under 15. November 1929 approbrede Vedtægt for Nørre Bork Kirkegaard.

Det fremgaar endvidere af Sagen, at Menighedsraadet ikke har ment, at de omhandlede Ændringer i Vedtægten er paakrævede.

Med Henviisning hertil har Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed ved Sagens Forelæggelse forespurgt, om Ministeriet med Stiftsøvrigheden er enig i, at det bør paalægges Menighedsraadet i Kirkegaardsvedtægten at optage nærmere Takster angaaende Kirkens Overtagelse af Vedligeholdelse af Gravsteder. Stiftsøvrigheden har dernæst oplyst, at Ønsket om Fastsættelse af Takster for Graverens Udførelse af Arbejder med Vedligeholdelsen af Gravsteder for private skyldes den Opfattelse, at Menighedsraadet bør have nogen Indseende med, hvilke Gebyrer der af Graveren beregnes for den aarlige Vedligeholdelse af Gravsteder.

Saaledes foranledigt skal man, idet bemærkes, at det ifølge Loven paahviler Stiftsøvrigheden at fastsætte de nærmere Bestemmelser i Kirkegaardsvedtægten, medens Menighedsraadet kun har en Forslagsret med Hensyn til disse, tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet med Hr. Stiftamtmanden og Deres Højærværdighed er enig i, at det efter Forholdene maa anses for ønskeligt, at der i Vedtægten fastsættes Takster for Kirkens Overtagelse af Vedligeholdelsen af Gravsteder paa Kirkegaarden.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Optagelse i Vedtægten af Takster for Graverens Udførelse af Vedligeholdelsesarbejder for private, der har Gravsteder paa Kirkegaarden, skal man ganske henstille, om det efter Omstændighederne skønnes fornødent at kræve en saadan Bestemmelse optaget imod Menighedsraadets Ønske.

Det tilføjes, at Ministeriet forudsætter, at der gives Menighedsraadet Lejlighed til at er-

klære sig angaaende Størrelsen af de Takster, som Stiftsøvrigheden herefter maatte finde det rigtigst at optage i Vedtægten forinden Taksternes endelige Fastsættelse.

Efter Sagens Anledning tilføjes, at det er en Selvfølge, at Stiftsøvrigheden som Overtilsyn har været berettiget til at kræve de i Sagen tilvejebragte Oplysninger om eventuelle Gravstedskapitaler, der maatte indestaa i private Pengeinstitutter.

Kirkeministeriets Skriv. (19/2 1945) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Haderslev Stift) ang. **tvende paa en Landsbykirkes Overslag opførte Udgiftsposter: Honorar til Graveren for Gravkastning og „Feriegodtgørelse“.**

I Anledning af, at der under Udgiftspost 17 a er opført et Beløb af 375 Kr. som Honorar til Graveren for Gravkastning, skal man derhos meddele, at Ministeriets, uanset at Overførelsen af den ommeldte Udgift til den kirkelige Ligning er uden positiv Hjemmel i den kirkelige Lovgivning, efter Omstændighederne ikke vil modsætte sig, at denne Ordning fremdeles praktiseres, dog kun under Forudsætning af, at der tages behørigt Hensyn hertil ved Fastsættelsen af de Beløb, som i Henhold til Kirkegaardsvedtægten vil være at afkræve som Betaling for Gravsteds Erhvervelse, idet disse Takster bør afpasses herefter, saaledes at det, naar det drejer sig om Begravelse af uden-sognsboende eller af udenfor Folkekirken staaende Sognebeboere, tages i Betragtning, at disse ikke har ydet noget Bidrag til Sognets Kirkeligning og altsaa heller ikke til de gennem denne tilvejebragte Beløb til Dækning af Udgifterne til Graves Kastning, forsaavidt disse Udgifter efter den i Sognet bestaaende Ordning er lagt over paa Kirkeligningen, jfr. herved Princippet i Lov af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. § 25, Stk. 4 og 5, sidste Punktum.

Med Hensyn til den under Post 17 c opførte „Feriegodtgørelse“ bemærkes endelig, at Ministeriet forudsætter, at der hermed sigtes til Betaling af Vederlag til Vikar, idet der ikke kan tilkomme Funktionærer, der oppebærer fuldt Honorar ogsaa i Ferietiden, Feriepenge, jfr. herved Ministeriets Cirkulære af 30. Marts 1942.